

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյալին խմբագրատան մէջ:

Ոտարարագրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Мшак»

խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Հայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Հայտարարութիւնների համար վճարում են
խրաքանչիւր թաւին 2 կոպեկ:

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԴՐԱԿԱՆԱԿԱՆ

„ՄՇԱԿ“

ԱՄԵՆՈՐԵԱՅ ԼՐԱԳԻՐ

(ՏԱՍՆ ԵՒ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ)

ԱՌԱՋԻՆԿԱՑ 1884 ԹԻՒՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱՎԻ ՆՈՅՆ ԳԻՐԲՈՎ ԵՒ ՆՈՅՆ ՊՐՕԳՐԱՄԱՅՈՎ

Պ Ր Օ Գ Ր Ա Մ Ա

I. ՏԵՐԻՓԵԱՆ ԿՈՐԳԱՐԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: II. ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՎ ԶՕԴՈՒՄՆԵՐ: III. ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՐԻՓԵԱՆ ԸՆԴՏԱՆՈՐ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ: IV. ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՐԻՓԵԱՆ ԸՆԴՏԱՆՈՐ ԵՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ: V. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ: VI. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ: VII. ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ: ԳԵՂԵՍԻԱՆ, ՎԵՐԵՆԻՆ, ԽԵՐԵՆԻՆ և թարգմանական յօդուածներ գիտութեան ամեն ճիւղերից, թղթակցութիւններ: VIII. ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ: IX. ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ: Տարեկան 10 ռուբլ, վեց ամսով 6 ռուբլ, իւրաքանչիւր ամսով 1 ռուբլ: ՀԱՏՈՎ համարները 5 կոպեկ: ՀԱՍՑԵՆ. Тифлис, редакция «Мшак».

խմբագիր—Հրատարակող ԳԻՐԲՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ, ՏԵՐԻՓԵԱՆ: Թատրոնական գործը
հայերի և վրացիների մէջ: Նամակ խմբագրին:—
ԱՐՏԱՔԻՆ, ՏԵՐԻՓԵԱՆ: Արտաքին լուրեր:—
ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:— ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ:— ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ: Գործակալարի
վրաստակարանից:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՐԻՓԵԱՆ

ԲԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԵՐԻ ԵՒ ՎՐԱՑԻ-
ՆԵՐԻ ՄԷՋ

Հայերիս վատ յատկութիւններից մե-
կըն էլ այն է, որ մի յատկապիմական գործ
կամ չենք սկսի կամ եթէ կը սկսենք նրան
դիմադրում ենք անհաշիւ և շուրջ կիրպով.
նայում ենք միայն ներկայի վրա, մեր բոլոր
յոժերը և միջոցները սպառում ենք և էլ
ապագայի վրա չենք մտածում, թէ գործը

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԳՈՐԾԱԿԱՏԱՐԻ ՅԵՇԱՏԱԿԱՐԱՆԻՑ

Այս Գաղամանացը այդ խօսքերը արտասանեց
մի այնպիսի անդորր ինքնակատարութեամբ և ա-
նկեղծ եղանակով, որ եւ զգում էի, թէ կանգնած
եմ մի գերբնական ոյժի առաջ, որը, յիշուի, եթէ ու-
ղենայ կարող է ամենայն ինչ անել ինձ համար:

Հայրս գլուխ տուեց ու հեռացաւ, եւ մնացի
մանկազնիւմ:
Մտաւորն ասված բանը մի լայն և ընդարձակ
խանութ էր չորս միւս դռներով և մի քանի պա-
տուհաններով: Նա լինէր էր զանազան տեսակ
թանկագին և էփանագին ապրանքներով սկսած
ամենաբնական արտասանմանն նուրբ գործունե-
ներից մինչև Ռուսաստանի ամենահասարակ
կտորներ: Գեո մինչև այն օրը կենդանու տեսած
չէ լինելով այդպիսի հարստութիւն միտանող եւ
երանաւ բաց շուրջաթաղի նման, նայում էի այս ու-

այն կողմը ինչպէս մի դիւզական մանուկ, որ ա-
ռաջին անգամ մտնելով քաղաք, աչքերը ճլրկած չը
դիտէ թաղաքային անոթից ու մէկի վրա դադարեցնէ
երուշաղերթիւնը: Բայց ամենից աւելի գրաւեցին իմ
ուշադրութիւնը գաւառիկայի վրա շարած ապակեայ
պահարանների մէջ կանոնաւոր կերպով դասուե-
րած զանազան տեսակ ոսկեղէններ և թանկագին
քարեղէնները, որոնց գրաւիչ փայլը կարծես թէ
մի տեսակ կախարդական գործիքներով կաշկան-

ինչ գրաւեան կը հասնի վաղը ինչ ժամա-
նակից յետոյ: Թողնում եմ ուրիշ շատ օրի-
նակներ, խնամում եմ այս անգամ թատրոնա-
կան գործի մասին:

Ինչպէս յայտնի է, սորանից մի քանի տա-
րի առաջ հայերը հասկանալով թատրոնի
նշանակութիւնը և անհրաժեշտ համարե-
լով նրա մշտական գոյութիւնը, հաւաքեցին
մէկ գումար, ընտրեցին մասնաժողով և
յանձնեցին նրան կառավարել թատրոնական
գործը: Մասնաժողովը, տեսնելով պատրաս-
տի փոքր, կարծես էլ չը մտածեց, թէ
այդ ողորմելի կերպով հաւաքած գումարը
կարող էր շուտով սպառուի, եթէ ինչպիսի
բար չը գործածվի: Նա պաշտօնը ձեռք
առնելուն պէս սկսեց անողորմաբար վատ-
նել այդ գումարը: Փոխանակ տեղական ոյ-
ժերը դրաւելու և խրախուսելու, որոնք ա-

ղում էր իմ ուշը ու միտքը: Առաջին անգամ այս-
տեղ գրգռվեցին իմ մէջ շահատիրական զգացմանը-
ները և ես սկսեցի իմ մտքում նախանշել ապա
Գաղամանցիներին, որոնց բազմը պարզեւ էր
այդպիսի հարստութիւն: Այս, եթէ իմը լինէր այդ
հարստութիւնը—սկսեցի մտածել ինքս ինձ նայե-
լով ազա՛ տալերով թանկագին իրեղէններով լի
պահարանների վրա—հրեան բազմաւոր կարող էի
լինել եւ: Գոնէ միայն այսքան ոսկեղէնների կէտը
ունենալի, արեւօք ինչքի չէի կարող անել նրան-
ցով: Ի հարկէ, եթէ իմը լինէր, ամենից առաջ
ձեռք կը բերէի մի քանի ձեռք լաւ հագուստներ
թէ ինձ համար և թէ իմ ընտանիքի համար, կարող էի
մինչև անգամ խանութ բանալ ու ինքնուրոյն վա-
ճառական դառնալ. տարեկան մի անգամ ուրիշ-
ների պէս Ռուսաստան դնալ, այնտեղ առևտուր
անել, մի և նոյն ժամանակ շատ լաւ-լաւ քաղաք-
ներ տեսնել, յետոյ կարելի էր մի լաւ դեղեցիկ
տուն շինել տալ, մի քանի ժամանակից յետոյ մի
գեղեցիկ տուն հեռ պատկով և յետոյ ամենայն
օր կարող զբօսնել, ինչպէս այս Գաղաման-
ցիներն են անում...

Մինչդեռ ես այդ մտածումներս տալ իմ պա-
տանակական երեսակագրութեան մէջ կառուցանում
էի մէկը միտքի չքեղ օղակն ամբողջ, յան-
կարծ—ո՛հ իրականութիւն,—մէկ էլ տեսնեմ մէկը
չլինի մի սպասակ առեց: Զեռ նայեցի տեսնեմ
Մակար աղան է:
—Ի՛նչ ես հայգիւնի պէս ունիւ ձեռք ու նա-
յում, արի այստեղ:
Այս ասելով, նա կոպտութեամբ բռնեց իմ թե-

պագայում կարող էին արդենք ցոյց տալ,
նա ուղղակի դիմեց ի. Պոլիս: Բերեց գերու-
սաններ և դերասանուհիներ, նշանակեց
նրանցից ամեն մէկին 100—300 ռ. տուա-
պելական ուժիկներ, բազմաւորացրեց նը-
րանց թանկագին ընծաներով և շորերով,
մինչդեռ նոյն միջոցին տեղական ոյժերը
համարեա քաղցած և առանց հազուադէպ
աննպատակ և անբարոյական կեանքի ներ-
կայացումներով գուեցրեց ժողովրդին թաւո-
րօտական բեմից և այդպիսով գործը հաս-
ցրեց իր օրհասական վախճանին: Միով բա-
նալ, նա անտարբեր դանդաղեց դէպի տե-
ղական ոյժերը և թատրոնի բուն գործը և
իր գրաւող բոլոր միջոցները ուղղեց դէպի
պոլսեցիները: Մասամբ այդ անտարբերու-
թեանն ենք պարտական, որ օր. Մ. Սա-
փարեանը անցաւ վրացիների խումբը և
այժմ նրանց թատրոնի պատկ կարող է հա-
մարվել: Ինձ չը մեղադրէք չափազանցու-
թեան մէջ:—Խրաւ է, ժողովուրդը սկզբում
մեծ ոգևորութեամբ ընդունեց պոլսեցիներ-
ին, բայց այդ միայն ժամանակահատուկ
և անգիտակցաբար կերպով: Այն թատրոնը,
որ սկզբում մինչև անգամ կորիզօրներ
մէջ էլ հանդիսականներ էր պարունակում,
տեղ չը լինէր—պատճառով, վերջնական
ընդունեց ի. Պոլիս հայոց ազգային ժողովի
կերպարանքը, և հայիւ մի քանի տաս-
նեակ այցելուներ ունէր: Եւ այստեղ աւե-
լորդ եմ համարում մի առ մի յիշել այն
շուրջ և աննպատակ ծախքերը, որ մաս-
նաժողովը չաղ տուեց թատրոնի ետեւից, ո-
րովհետեւ դրանք շատ անգամ գրվել են
„Մշակի“ մէջ: Բայց տեղի յաւաքին այն
է, որ այդքան թանկ դնով ձեռք բերած
թատրոնը չը կարողացաւ դրաւել ժողովրդի
համակրութիւնը, որովհետեւ ոչ ներկայա-

յունների բովանդակութիւն, ոչ էլ պոլսե-
ցիների աղճատած բարբառ մատչելի չէին
նրան: (Խօսքս ի հարկէ մեծամասնութեան
վրա է): Եւ վերեւում ասեցի, որ ժողովրդի
պոլսեցիներին յայնաւ յարգանքը կատար-
վում էր անգիտակցաբար կերպով: Եւ մինչև
այսօր էլ առանց խորին արհամարհանքի
չեմ կարող մտաբերել, որ մի քանի հայ-
վաշխառուներ բեմի վրա պոլսեցիներին
նուիրեցին թանկագին ընծաներ, պատկերի
և փունջերի հետ միասին, և այդ նուիրող-
ները այնպիսի անձինքներ էին, որոնք ոչ
միայն հայերէն ուղիղ չէին հասկանում,
այլ և չը գիտէին, թէ ի՞նչ բան է թատ-
րոնը և ի՞նչ նշանակութիւն ունի նա բա-
ռիս բուն նշանակութեամբ: Եւ գիտեմ ե-
րիտասարդներ, որոնք փող չունենալով, գը-
րաւ են գրել իրանց ժամանցոյցը և մինչև
անգամ դիքերը և այն փողերով գնել են
հրապարակութեան գանազան նիւթեր և երբ
պոլսեցիները դուրս են եկել թատրոնից,
սկսել են իրանց ծիծաղելի ցոյցները հրա-
պարակութեամբ և գրգռածայն „ուրա“, „կեց-
ցէ“ ներով և ուղեցել են, որ կառքի
ձիաները արձակեն և իրանք լծվեն: Եւ
նոյն իսկ պոլսեցիները ծաղրում էին ժողո-
վրդին իրանց այդ աստիճանի մեծարեւու-
համար: Բայց ինչո՞ւ մասնաժողովը և ժո-
ղովուրդը սկզբում այդքան շուրջաբար փու-
րկեցան պոլսեցիների հետ:—Որովհետեւ
լուսաւորեալ ազգերն էլ այդպէս են անում:
—Փրանսուհի Սարա-Բերնարին եւրօպայի և
Ամերիկայի վարձատրում են միջոցներով,
միջով հայերս չը պէտք է ցոյց տանք, որ
գիտենք դեռահասակ մեր գործողներին—
բացառանքում էին պոլսեցիները: Խրաւ
է, ժողովուրդը պարտաւոր է խրախուսել և
վարձատրել իր գործողներին, բայց ոչ թէ
այդքան անհաշիւ կերպով և այդպիսի

էի թէ շուտով Մակար-աղայի բերանից կը լսեմ
մի գովասանական խօսք իմ աշխատասիրութեան
մասին, բայց սխալվեցի: Մակար-աղան ոչ միայն
ինձ չը գովեց, այլ մինչև անգամ ուշադրութիւն
էլ չէր դարձնում ինձ վրա: Եւ մտաբերելով ման-
րավաճառ Թորոսի խրատը թէ „Համբերիք“, չը
վառարկեցի և սկսեցի աւելի ու աւելի եռանդով
գործել:

Կէսօրվայ ժամանակ էր. եղանակը չը նայելով
որ քարնայային էր, տակին չըբը անտանելի էր.
բրտիքը, շատ վաղվղկուց, սկսեց երեսուս ազ-
բուրի նման թափվել, ձեռքերս, որ մինչև այն
օրը սովորած չէին երկար աշխատութեան, շատ
ապրանք կրելուց բոլորովին թուլացան, օտքերս
շատ դնալ և դալուց յոգնեցին և ծաղկում էին,
բայց եւ ուշադրութիւն չէի դարձնում. այլ որ-
քան կարելի էր աշխատում էի մինչև վերջը քա-
ղութեամբ կատարել ինձ յանձնված գործը—որով-
հետեւ տուալին օրն էր, հարկաւոր էր աշխատաւի-
րութիւն ցոյց տալ:

Վերջապէս ապրանքները վերջացան և ես Գրի-
գորի պատուէլով, կանացի զրուցութեամբ հաւա-
քելով հակերից մնացած թուկերի կտորտանքը,
փախկնալով մի կողմ դնելով և մաքրելով մազազնի
առաջը սփռված յարկից, ձեռքերս ու երեսուս լուա-
ցի ու իմ տեղը կանգնեցի: Մագալինում գոր-
ծակատարներից ամեն մէկը ունէր իր նշանա-
կաւած տեղը: Գրիգորը, իրեն ամենամեծ գործա-
կատար, բռնած ունէր ամենատուալին տեղը,
այն է, դրամարկի մօտ. նա աղա Գաղա-
մանցիների խանութի գանձապահն էր. նա էր

Օրհնեալ տէր—ասաց աղա Գուլամեանցը ձեռքերը

Շինական գաղափարները նոյնպէս մեծ դեր ունեն կատարելու. նրանցից իւրաքանչիւրը իր անկողնէն և անկողնաւորաց ազատութեամբ, պէտք է աշխատի իր համար լարի անուն մասնագէտ, որով և օրինակ լինել իր անաշու յատկութեամբ թէ հասարակութեանը և թէ ազգայ յայտնութեանը. ամեն շարունակ և անխառն յատկութեան համար մտաբերել պէտք է վերս յիշուած փոխադրութեանը: Եւ շատ անգամ ներկայ եմ եղել շինական գաղափարի վերաբերեալ, որանց մէջ էլ շատ բան կամայականութեամբ է լինում և երբեմն էլ իրանց իրաւունքից բարձր վճիռներ են տալիս:

Վերջացնելով նամակս, խորհուրդ եմ տալիս զարգացնել ինքնին, տանուտէր հետեւեալ չորս տնայինքներէ մէկը ընտրել, որոնք են՝ պ. պ. 2. Պետրոս Բարսեղեանց, Ս. Մկրտչեանց, Ե. Իսահակեանց և Փ. Եղիարեանց. որանցից լաւերը ոչ ոք չունենք. թէ էն կան մի քանի արժանաւոր պարտնէր ևս, սակայն նրանք արտադրող իրաւունք անտեղեկ լինելով, անպարտաւ են. նրանք էլ չի նախան դատարանը կը լինեն. որանք են պ. պ. Մովսէս և Յովհ. Փաշեանք, Մարտ. Տէր Բարսեղեանց:

Միք. Տէր-Յարութիւնեանց

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Տօնկինի հարցի վերաբերեալ «Berliner Börsen Courier» նկատում է հետեւեալ. «Ֆրանսիայի և Չինաստանի մէջ ներկայումս օտարադ յարաբերութիւններ են սկսուել, որոնք ոչ պաշտօնապէս յայտնած պատերազմ են կարգում և ոչ էլ խաղաղութիւն, բայց այս դէպքում էլ Ֆրանսիան առաջ է դնում: Այսպէս գործերի միմիայն պաշտօնակատար միմիայն-նախագահ Ֆրերի յանձնեց Ֆրանսիական հաւատարմատարին Պեկինի մէջ հարցնել չինական արտադրի գործերի միմիայն, որոնք Չինաստանը Բալիկի պաշտօնում պատերազմի սկիզբ է համարում, թէ ոչ: Հարցը շատ պարզ է և որոշ է դրված, բայց չը նայելով այդ հանգամանքին, մեր կարծիքով, չինական ճարտարի դիպլոմատները այս անգամ էլ կը կարողանան անտրոշ պատասխան տալ: Պէտք է աչքի առաջ ունենալ, որ միայն Բալիկի Ֆրանսիացիները չեն բռնականաբար: Գրա համար հարկաւոր էր պատգամաւորների ժողովից պահանջած 9000000 Փրանկ գումարը Տօնկինի արշաւանքի համար:

—«Times» լրագրին գրում են, որ պ. Անտուան, պետական խորհրդի անդամը Ելզա-Վոտարին գիտի կողմից, արձակված է բանտից որովհետեւ

քահանայն խաղաղութեան իր դէմքի վրա մի կեղծ ժպիտ և մտնեալով մեզ:

—Հիմ, շուտ կորնես ժամը թէ ոչ:

—Հիմ ձեր հրամանաց էի սպասում, աղա Մալար, այս րոպէս կը սկսվի Այ աղա, խաչի, այս ինչ է, չը լինի թէ Մալար աղայի մօտ եւ մտել ծառայելու—հարցից ինձ տէր-Վահակ:

—Այո, պատասխանեցի ես:

—Շատ լաւ ես արել խորհրդ և հնազանդ եղիլ, լաւ ծառայել. Մալար աղան շատ ազնիւ աղա է, նա կարող է քեզ ժամանակով մարդ դարձնել: Վատ աղալ չէ խաչին—դարձաւ տէրտէրը Մալար աղային—դու աղա ու խելոք է, միայն երբեմն անկանխեք հարկաւոր է քաշել, որ մեծերի խրատը չը մոռանայ:

—Այդ թողնեք, տէր-հայր, ես քեզ հետ հարկաւոր գործ ունեմ, նրա վրա խօսեմ—դարձաւ յանկարծ աղան և տէր-Վահակի թնկից բռնելով քաշեց մի կողմ: Եւ քաշվեցի մի կողմի, նրանք սկսեցին խօսել:

Երբեմն նրանց խօսակցութիւնից իմ ականջին հասնում էին հատուկոր դարձուածներ կամ ընդմիջեալ խօսքեր օրինակ «աղջիկը չէ սուղում», «թարմիկ է» կամ «քան հատ կանաչ կարմիրանց» և այլն:

Վերջապէս նրանք աւարտեցին խօսակցութիւնը և մի քանի րոպէից յետոյ ժամանացութիւնը արդէն սկսված էր: Աղա Գուլամեանցը աւինից առաջ սեղանի հանդէպ կանգնած ցերեկանութեամբ ծածկ էր դնում ու արգիւնում: Եւ ան սկսեցի աղջիկը նախ և առաջ կրկնելով մի անգամ տէրու-

նրա թղթերի մէջ կայանալան մեծութիւնը վերաւորող ոչինչ չը գտնուեցաւ:

ԻՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օրինակելի գիւղ: Կալիշեան գաղափար, պրոտական ասմանի մօտ Յիսթին անունով մի ընտանի պիւղ կայ, որի բոլոր յնակիները, առանց բացառութեան, կարգաւ և զբէլ գիտեն: Գիւղը ունի իր տնտեսարանը և ստանում է մի ընտանի լրագրի 9 օրինակներ:

Հետաքրքիր տեղեկութիւն էն եր գիւղեմի ու լու լու մասին:—Հաշակաւոր բիշկ Ռի-չարդաօն կարգաց նորերումս լօնդոնում, ժուժկա-լութեան ընկերութեան մէջ, իր գիտողութիւնները գիտնեցութեան վրա: Նրա գիտողութիւնները երևում է, որ այդ հիւանդութիւնը իր զարգացման ամենաբարձր աստիճանին հասնում է յուլիս ամիսին, ամիս երրորդ չափին և մինչև սեպտեմբերը այդ հիւանդութիւնը միշտ թուլանում է, հոկտեմբերին դենտիլութիւնը նորից սարսափելի այժմ յայտնվում է և թուլանում է մինչև նոր տարին, երբ հանգամանքները բարդվում են այնպէս, որ անընդհատ խնջւթները և քէֆերը օւժեղացնում են աւելի զինեմիները սեղը դէպի ալիօօրեան թոյնը: Սկսելով յաւելար ամիսը, հիւանդութիւնը հանդարտվում է և չէ արտայայտվում ոչ փայլա-վաբին, ոչ մարմին, ոչ էլ ապրիլին: Գարնանը, մայիս ամիսից սկսած, զինեմիութիւնը աստիճա-նաբար աճում է մինչև յուլիսը: Այդպիսով, որպէս և բոլոր հիւանդութիւններում, զինեմիութեան մէջն ևս գտնված է, այդպէս ասած, մի դիմ, որը որոշում է հիւանդութեան ընթացքը իր բոլոր ելեէշներով:

Իր անդադնի երբ վրէժն ու զուգը և անհետն էր:—Երբեքումս լօնդոնի ուղիղ գա-տարանի առաջ ներկայացաւ մի մարդ, որը կամեում էր անձնապահութիւն գործել: Նա եօթը տարի ծառայում էր պօլիցիայում և մի անգամ յանդանքի համար մի քանի ամիս առաջ արձակ-վեցաւ. ծառայութիւնից: Նրան դէպի անձնապա-հութիւնը դրող պատճառը լօնդոնում ընտելվող իրաւունքների հաւաքածուն էր: Նա մասնակցում էր Ֆէնիկս-պարկի մարդասպանների ընտելեանը և այդ բանի համար այնպիսի հաւաքածունքներն են թարկվեցաւ, որ կենցաղ նրա համար անտան-լի դարձաւ. արձակված լինելով պաշտօնից, նա իր համար ոչ մի տեղ չը գտաւ, ոչ պետական ծառայութեան մէջ, ոչ էլ մասնաւոր մարդու մօտ. վերջապէս նա վճռեց գնալ Աւստրալիա, բայց նրա վրա այնպէս բամբասանցին չողենաւ կապի-տանի մօտ, որ նա հրաժարվեց ընդունել նրան նախ վրա: Այդ մարդու ցուցմունքներից երևում

նախան աղօթքը, «Հայր-մեր» նոյն եղանակով, ինչպէս ուսումնաբանում սովորեցել էր ինձ տէր-Վահակը:

Եւ ճշմարտան ասած, չը բաականացայ միայն այդ պաշտօնական «Հայր մերով», ինձ թուում էր, որ նրանով Աստուծուց շատ քիչ բան է խնդ-վում, եւ կարծում էի եթէ բոլորը, ինչ որ աս-ված է այս աղօթքի մէջ, Աստուծո կոտորի—եւ շատ մեծ մարդ չեմ գտնում, իսկ ես ուղում էի, ինչպէս և այժմ էլ ուղում եմ մեծ մարդ դա-նալ: Որինակ, նրա մէջ ասված է «մեր ամեն օր-վայ հոգը տուր մեզ այսօր»: Միթէ այդ մի մեծ բան է, մտածում էի եւս, եթէ Աստուծո ամեն օր կե-րակել ինձ այնպէս, ինչպէս մինչև այսօր է կե-րակել: Չէ հարկաւոր է ուրիշ բաներ էլ խն-դել Աստուծուց, մի և նոյնն է, խնդում եմ, աւե-լի բան է շատ բաներ կը խնդում, կը կատարվի խնդիրս լաւ, չի կատարվի, խօս ինձանից մի բան չի պակասել: Եւ սկսեցի հազար տեսակ բաներ պարզապէս Աստուծուն ձեռքերս պարկելով և աչքերս համեմատութեամբ բարձրացնելով դէպի վեր:

Առաջին իմ բաղձանքն էր, որ Աստուծո ինձ այնքան հոգն տայ, որ ես աղա Մալարի աչքում սկսեմ զառնալ, օրեցօր նրա մօտ առաջանալ, հասնեմ Գրիգորի աստիճանին, այսինքն մինչև մաղաղիկ դրամարկը: Այնուհետեւ աւելի ու ա-ւելի առաջանալով, վերջապէս ինքս էլ մի օր ա-ղա Գուլամեանց դառնամ, նրա նման հարստու-թիւն դիմեմ, փառաւոր տներ չինեմ տալ, կառքեր, ծառաներ, զործակատարներ պահեմ և վերջապէս

է, թէ իրանդական լիզան օրպէս գործի և կաղ-մակերպված է:

Եկող տարի վերնայում կը կայանայ համաշ-խարհային արուեստահանգէս կրակը հանգցնելու համար գործածվող գործերների և մեքենաների:

Գրաւ հաշուի երբ: Փողեր հաշուել այն-քան անօրոքելի պարագայներ չէ, որպէս շատերը կարծում են: Վաշինգտոնի բանկային գրասենեակ-ներում (կանադայիներում) այդ գործով պարագայ-ն է 120 կանադ: Առաւօտեան 8 ժամից մինչև չորս ժամը կէսօրից յետոյ նրանք համարեա ա-ռանց զարգելու համարում են թղթագրանները և այդ գործում հետաքրքիւ են ձեռք բերել: Բայց չը նայելով այն բանին, որ նրանցից մեծ մասը ջանք կանադ են, նրանք շատ տեղայն և նիհար են. նրանցից շատերի ձեռքերը, դէմքը և աչքերը ցաւում են: Գրա պատճառը թղթագրանների կա-նաչ գոյնի մէջ եղած միջոցն է: Չը նայելով որ նրանք նախապաշարութիւններ են բանեցնում, հի-ւանդութեանը, անուամենայնիւ, վաղ թէ ոչ են-թարկվում են: Բաւական է թնկն կերպով շանգրի-ձեռքը բարդումս ստանալու համար, իսկ ձեռ-քից թղթը անցնում է դէմքի վրա և աչքերում: Ամեն առաւօտ փող համարող կանայք ստանում են նոր սպանդ, բայց պարագայները սարսափեց յետոյ սպանդը միջոցից սեանում է: Մի քանի կանայք ստիպված են լինում միջոցից առաջա-ցած հիւանդութեան պատճառով թողնել իրանց պաշտօնը, չը նայելով որ ամսական 74 դոլար առճիկ են ստանում:

Հոկտեմբերի 25-ին, Այսպիսով, ժողովրդի ա-հալին բազմութեան ներկայութեամբ, դրվեցաւ Լէյքնիցի արձանը, որ շինել է պրօֆեսոր Հենէ: Համալսարանի թէկտոր և քաղաքագրութեւ ձառնի կարգադրին:

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏՈՍՑԻՆ ԳՈՐԵԱԿԱՆՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՐԳԻ, 9 նոյեմբերի: Երէկ լէյք-գալարիցի Մօսկովեան և Լիտվեան գու-նիքի և պահեստի 8-դ բառայիների եկեղե-ցական զօրահանգէս կատարվեցաւ, որի ժամանակ վարչապետը կանգնած Լիտ-վեան գունիքի ներկայացուցիչներ էին եօթը օֆիցերներ, որոնք ուսանում են ակադեմիա-ներում: Հանդէսից յետոյ բոլոր օֆիցերները արժանացան բարձրագոյն նախաձաշիկի հրա-ւեր ստանալուն Անիշիով պալատի մէջ: Կոմս Միլիտին նշանակված է գլխաւոր-շտաբի ակադեմիայի պատուաւոր նախագահ: Սե-

մեմի, որ քաղաքագրի օգնական ընտր-վեցաւ, հաստատված է այդ պաշտօնի մէջ ներքին գործերի միմիայն: «Journal de St. Petersburg» լրագրը հերքում է փարիզի «Gaulois» լրագրի լուրը, իբր թէ Կիւվի մէջ բանտները դադարեցրել են աշխատանքները:

ՌԵՐԼԻՆ, 9 նոյեմբերի: Երէկ գերմանա-կան կայսրը ճաշ ունեց, որին հրաւիրված էին ուսուց պատերազմական միմիայն Վա-նօսիկի և զինուորական հաւատարմատար Գլոգորուկի: Միմիայն նստած էր կայսրի աջ կողմը:

ՆԻՒԵՐՈՒ, 9 նոյեմբերի: Լուր է ստաց-ված, որ չինացիք հեռացան Բալիկինց, այդ միակ քաղաքից Տօնկինի մէջ, որ գրավված էր չինական զօրքերով:

ՏՍԵԿԵՆՏ, 9 նոյեմբերի: Նիկոլաեվի շե-նի մէջ ճաշեցնելու մօտ, որ գերմանա ջե-րմանեմ 1865 թուականին հիմնեց կօկան-ցիների յաղթվելու տեղը, կայացաւ տա-ճարի հիմնադրութիւն Նիկոլայ Հրաշագոր-ծի անունով: Երէկ մէջ կը բնակեցնեն հին զինուորների 350 ընտանիքներ:

ԽԱՐԿՈՎ, 9 նոյեմբերի: Պեկին-Վոլոգդայա երկաթուղու կառուցման համար մի գծով դէպի Խարկով հետադարձութիւնները սկսվե-ցան Խարկովից: Որերումս Վոլոգդայի գեմ-տիօի հաւատարմատարը և Խարկովի ներ-կայացուցիչները կը սկսեն խորհրդակցել նոր երկաթուղու գծի ուղղութեան և կա-յարանների համար տեղեր ընտրելու մասին: ՎԼԱԴԻՄԻՐՍՈՒ, 9 նոյեմբերի: Այսօր ա-ջողութեամբ ջուրը գցեցին շարժական դօ-կի տուօնին մօտ, որ հաւաքված էր փիի մօտ:

ՆՕՎԻՄԲԵՐԻՆ, 9 նոյեմբերի: Օշայի մէջ, Ֆերդանի շրջանում, երկրաշարժից փնա-վեցան եկեղեցին, գաւառապետի տունը և մասնաւոր մի քանի տներ: Երկրաշարժի ժամանակ մի աղջիկ է սպանված:

ՍՕՖԻԱ, 9 նոյեմբերի: Բոլշարական հար-ցի մասին կայացած համաձայնութեան առի-թով միմիայնները ճաշեցին Սոֆի, որի ժամանակ Եսինն առաջարկեց իշխան Ալե-սանդրի կենացը:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն Ն Ե Ր

ՅԲԱՆՍԻԱԿԱՆ ՇՈՂԵՆԱԹԵՐՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ «Ն. ՊԱՎԷՆ ԵՒ ԸՆԿ.»
Չորեքշաբթի, նոյեմբերի 9-ին հաստ. փոթի MEUSE (ՄԵՕՋ) չորեքշաբթի, որի նախապետն
է ԺԻԲՈՒՆ (GIBOIN) և փոթի՝ իր վերադառնալ ՏԲԱՊԻՉՈՆ, Կ. ՊՈԼԻՍ և ՄԱՐՍԵՂ չորեքշաբ-
թի օր, 16-ին նոյեմբերի, իսկ ԲԱԹՈՒՄԻՑ արքայի օր 18-ին նոյեմբերի էթէ, եղանակը նպատակաւ
լինի նախազանգութեամբ:

Տեղեկութիւններ համար զիմել ընկերութեան ազնւոյններն. փոթիում պ. ԳԱՐԱՆԻՍԻՆ, Բա-
թումում պ. ՀԵՔԻՄԵՆՅԱՆ և ԹԻՖԼԻՍում պ. ԲԸՆՈՒՆ, Արծրունու գաղթեալում, № 194

1—5

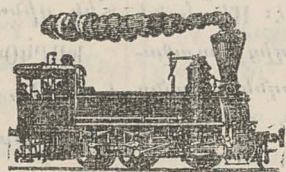
Լոյս տեսաւ «Վարժարանի» երկրորդ տարեշրջանի

№ 2.

Հետեւեալ բովանդակութեամբ:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ:—ԽՐԱԿՐՈՒԹԵԱՆ Կողմից:—Մասեր բոլ-
որ. —ԱՂ. ԲԵՇՄԵՆՅԱՆ:—Գիտութիւնը և խորամանկութիւնը. —Փ. ՎԱՐԻՍՆԵԱՆ:—
Խղճի ձայնը մանկական հասակում:—Գ. ՇԱՀՐՈՒԿՅԱՆ: Մի փոքրիկ նկատողութիւն:—
Թ. ՆԱԶԱՐԵԱՆ: ՄԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ. Կ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆ:—ԱՅԻ և ԱՅԻԲ:—ՄԱՆԿԱԿԱՆ
ԲԱԹԻՆՆԵՐ (ա) Համար: Բ) Փախտակաւ (Լիբանոսովից): Գ) Խախտ անեմ, աշուն անեմ:—
ԶՈՒՆԱՐԱՆԻՔ, ՀԱՆՆԵՆԻՍԿԵՐ, ԽԵՒԻՐՆԵՐ, ՅԱՐՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:

1—2

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԳՆԱՅՔՆԵՐ

ՀԱՆԱՊԱՐՀՈՐԿՆԵՐԻ ԳՆԱՅՔՆԵՐ ԲԱԹՈՒՄԻ ԵՒ ԲԱԳՈՒՄ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
Բաթում . . .	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.	Բաթում . . .	ժամ. րոպէ.	ժամ. րոպէ.
Սամորեղի . .	12—2	12—18	Գանձակ . .	12—20	12—48
Բիւն . . .	1—9	1—22	Թիֆլիս . .	7—49	8—31
Սուրամ . . .	6—8	6—11	Գորի . . .	10—56	11—
Միխայիլով . .	6—23	6—33	Միխայիլով . .	12—26	12—46
Գորի . . .	7—53	8—2	Սուրամ . . .	12—58	1—1
Թիֆլիս . . .	10—25	11—11	Բիւն . . .	5—54	6—9
Գանձակ . . .	6—20	6—39	Սամորեղի . .	7—	7—20
Բաթում . . .	8—8	—	Բաթում . . .	11—21	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՅՔՆԵՐ ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ՍՈՒՐԱՄԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
Սուրամ . . .	—	1—38	Թիֆլիս . .	—	3—11
Միխայիլով . .	1—50	2—5	Գորի . . .	6—30	6—41
Գորի . . .	4—6	4—30	Միխայիլով . .	8—41	8—56
Թիֆլիս . . .	8—առաւ.	—	Սուրամ . . .	9—8	—

ԽԱՌՆ ԳՆԱՅՔՆԵՐ ՍՍՄՏԻՒԹԻ ԵՒ ՓՈԹԻ ՄԷՋ

Կայարան	Գալիս է	Գնում է	Կայարան	Գալիս է	Գնում է
Փոթի . . .	—	8—45	Սամորեղի . .	—	7—30
Սամորեղի . .	11—39	—	Փոթի . . .	10—24	—

ՆՈՐ ԲԱՅՎԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆԸ ԿՈՐԱՅՈՒ ՎԻԵՆԱՅԻ ԿԱՐԱՄԻ Բ. ԲԵՅԻՆԵՐԻ ԵՒ
ԸՆԿ. ՎԱՐՏԱՎԱՅՈՒՄ, ՊԱՎԷՆ ՓՈՂՈՑ, № 24, առաջարկում է ամեն տեսակ
կորացած կարասիք, որ գերազանցում է ամրութեամբ, լաւ և մաքուր
շէնքով և էժան է ծախում: Առեւտրականների համար պայմանները ձեռնառու են:

3—6 (1)

Ս. Պետերբուրգի «ՆԱԴԵԺԿԱ» ընկերութեան ԹԻՖԼԻՍԻ ԳՈՐԾԱՎԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ծովային,
գետային և ցամաք ճանապարհների ապահովութեան համար նոյնպէս ապրանքներ,
ուղարկելու և ԿՐԱԿԻ գէմ ապահովելու համար սրանով յայտնում է պ. պ. ապրանք-
ներ ուղարկողներին, որ, բանալով իր մի բաժինը ՆՈՒՈՒՄ և գործակալութիւնը երեւո-
նի մէջ, ընկերութեան կանոնադրութեան ընդհանուր հիման վրա ընդունում է ապ-
րանքներ ուղարկելու համար ինչպէս մինչև Թիֆլիս, նոյնպէս և կայսերութեան բոլոր
տեղերը և արտասահման մինչև Կ. Պոլսի և Մարսել:

Գործակալ Մ. Ս. Խաչենցի-Վոյնո

3—3 (1)

Բ. ԶԱՎԵՐԻՆՆԻ

Երազրական գործակալութեան գրախճառանոցում

ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Բաժանորդագրում են ամեն տեսակ պարբերական հրատարակութիւններին,
ինչպէս տեղական, Ռուսաստանի, նոյնպէս և Արտասահմանեան:

Հասցէն—Тифлисъ. въ Газетное Агентство В. Шавердова.

2—10

Մ. Ն. ՏԵՐ-ՆԵԿՈՂՈՍԵԱՆԻ ՊԱՇԵԱՏ

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՆՐԱԾԱԽՍ

ԱՐՄԵՆԱՅԻ ԲԱԶԱՐ, ԿԱՏՈՒԹԵԱԿԱՅՍ ՓՈՂՈՑԻ ԱՆԿԻՆ, ՏՈՒՆ № 13

ՎԻԵՆԱՅԻ ԿԱՐԱՄԻ, զանազան աթոռներ 35 բուրդուղի դիւրիւր, բազմա-
թոռներ 6 բ., գիւղաներ 12—25 բ., կաշիքի, մանկական աթոռներ և այլն:
ԱՆԿԻՆԱԿԱՆ ԵՒ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՀԱՎԱՅԱՆՆԵՐ, ճանապարհի մահաւորներ, պա-
հարաններ, ծաղիկ սամովաներ: Չեմոզաններ 2 բ. 75 կ.—26 բ., սակի-
յաժ ձեռքի և ուսից կախելու, ճանապարհի սոււկաներ, ՀԱՆԱՊԱՐՀԻ ԱՐԿԱՆԻ 5
բ. 50 կ.—30 բ.:

Սամովաներ, խոհանոցի պղնձե ամաններ, կոֆէյնի, լէյսամաններ, ուլթո-
ներ և աղաղու զործիք, գերմանական էմալով ամաններ, ԵՐԵՍ ԼՈՒՆԱՆԱԼՈՒ ՄԱՐ-
ՄԱՐԻՈՆԻ ամաններ 40 բ., երես լուսնաւոր պղնձե և ժետի ամաններ:

ՊԱՏԻ ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ 9 բ., սոււրճի հայելիներ 2 բ. 40 կ.—13 բ., զանազան
մետաղների մանկական 1 բ.—15 բ., սեղանի դռներ 4 բ. 50 կ. և լեյս, լեյսի
էժան, քան լեյս ուրիշ տեղ, զանաւորներ, պատառաքաղներ 2 բ.—26 բ.:

ՎԱՐՏԱՎԱՅԻ ԿՈՇԻԿՆԵՐ կանանց և մարդիկընդ, հոյանոցներ կանանց և
մարդիկընդ, ուսանական և սեղանական պողպատե և երկաթե զանաւորներ, յայտ-
նի զործարաններից, 10,000 հատ անգլիական և գերմանական կողպէքներ
10 կ. և աւելի:

ԲԵՎՈՎԵՐՆԵՐ զանազան տեսակի 3 բ. 50 կ.—35 բ., պատրոններ լեյսովի-
ներ համար, հրացան 6 բ. և աւելի, զանազան վեշալկաներ, կշիռներ: Անդ-
լիական և ամերիկական կշիռներ 50 կ.—2 բ. արշինը:

Մշտապէս ունեւ 10,000 Ֆ. ԹԵՑ Պօպով եղբայրների, կաֆէ ՄԻՆԵԼՍՈՆԻ,
լեյսի համար խմորեղէն էյնեմի, ԲԵՑԵՎԱՐԻԻ սիգարների, հոտաւէտ ջուր (Օդր-
կոյն) ծխող փոշիք, պուշրա, գլիցերինի սապոն և այլն, աւելի էժան, քան լեյս
ուրիշ տեղ:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ Գալանտերէյի զանազան ԱՊԱՆԻՔՆԵՐ, ծխախոտի արկը,
զրամարկը, քառիներ, սանդղներ, շապիկներ, լայիկ ձեռնոցներ կանանց, զինուո-
րական զանէի ձեռնոցներ, զարուս, լեյսեր, բրոնզի և մարմարե լեյսաքանդան-
ներ, միլիտաններ, գրիչներ, մետաղներ, գլաւիթներ, սուրբուշ, փօստի լեյսովի,
ծրարներ և այլն:

ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ խցաններ (պրօբկա) հանքային ջրերի, զարեյրի, գի-
նու և զեղատան ապրանքների համար, նոյնպէս և ուրիշ առարկաներ:

ՎԵՆԵ յիշված բոլոր առարկաները ունեւ մեծ քանակութեամբ և ստանում եւս
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ գործարաններից անմիջապէս:

Առեւտրականներին զիջում և առանձին պայմաններ:

Օտարաբնադարացիք կարող են զիմել. Тифлисъ. М. Н. ТЕРЬ-НИКОГОСОВУ.

75—100

ՎԻԵՆԱՅԻ ԱՌԵՒՏԻԱԿԱՆ ՏՈՒՆ ՄԱՆԻ

ԲԱԹՈՒՄ, ՏՈՒՆ ԹԱՅԻՐՈՎԻ

ՄԵԾ քանակութեամբ ապրանքների պահեստ և փաճառատուն, ուր գտնուում են մեծ
քանակութեամբ ամեն տեսակ կոշիկներ-ոտնամաններ, գուլպա-չուլքիք, հոյանոցներ-
զանաւորներ, հագուստներ աղամարդի և կանանց, աղլուկներ-բաղաղիք կովկասի ձա-
շալով, շապիկներ, ժամացույցներ, ոսկե և արծաթե: Ամեն տեսակ ապրանքներ (չուլ-
ղէն), որպէս են ստաքաններ, փաղեր և այլն: Նոյնպէս և զանաւորներ, պատառաքաղներ
գլաւիթներ Ֆրաժի ֆարիկից և հասարակ տեսակներից, կոճակներ, քաղանկէն, ԳԸԼ
խաղիկներ և այլն և այլն ամեն ապրանքից գտնուում են մեծ քանակութեամբ շատ տե-
նում է պատէքներ օտարաբնադարացիք ամեն տեսակ ապրանքների
Հասցէն БАТУМЪ, Мани, д. Таирова.

ՄԱՆԻ

Վերականգնեցող ՄԱԿ-ՄԱՍ
ՏԵՐ, մաղերը ամրացնող և նրանց
ԲԸՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ վերագոր-
ծող: Գինը 2 բ. շէշը. ՓՈՍՏՍ-
ՅՈՎ ուղարկված 2 բ. 49 կօպ.
ԱՆԿԻՆԱԿԱՆ խանութի մէջ

Մի և նոյն տեղը ԹԻՆԱՅԻ
ԻԻՂ, մաղերը ամրացնող հա-
մար, 1 բ. ամանը և վրձին գլխա-
ցաւի գէմ, ՏՈՒՍԼԷՏԻ ՍԱ-
ՊՈՆ և հոտաւէտ ջրեր և այլն:
80—100